

POPIS VZDĚLÁVACÍHO MODULU
A. VSTUPNÍ ČÁST
1. Název: Etický a sociální rozměr textů, obrana proti manipulaci I
2. Kód:
3. Kategorie/obor vzdělání: 78-42-M/08 Lyceum
4. Typ vyučovací jednotky: vzdělávací modul
4. Délka výuky – doporučený počet vyučovacích hodin: 16 hodin
5. Platnost: 1. 9. 2025 Zpracovatelský tým: František Brož, Ondřej Vojtíšek
6. Vstupní předpoklady: absolvování modulů Základy komunikace a jazykové kultury I a II
Doporučené umístění v učebním plánu: 3. ročník, kontinuální/bloková výuka
B. JÁDRO VYUČOVACÍ JEDNOTKY
1. Charakteristika Jádrem pozornosti modulu jsou mediální sdělení rozličného druhu, na nichž se induktivně (a popř. také souběžně či individualizovanou cestou pro každého žáka) poznávají různé aspekty etického a sociálního rozměru textů. Žactvo v rámci modulu poznává a diskutuje komunikační maximy, experimentálně poznává základní manipulativní techniky a kognitivní zkreslení a učí se vystavět i analyzovat argument. Závěrečným tématem pak může být jazyk jako prostředek moci a debata o otázkách etického užívání jazyka (např. o hate speech a svobodě slova, o přechylování vlastních i obecných jmen, o genderově neutrálním vyjadřování, o tzv. korektní volbě slov, etickém využívání velkých jazykových modelů, deepfake atp.), a to s praktickým uplatněním poznatků o argumentaci a rozeznávání manipulace. Modul tak vytváří podloží pro možnost hlubšího a diskurzivně zaměřeného pohledu v modulu Etický a sociální rozměr textů, obrana proti manipulaci II ve 4. ročníku. 2. Očekávané výsledky učení včetně indikátorů orientuje se efektivně v neuměleckém textu psaném i mluveném - rozpozná útvar signalizovaný neuměleckým textem, posoudí jeho adekvátnost vzhledem k odhadovanému komunikačnímu záměru - vyhledá bez nutnosti četby celého textu na základě jeho podoby či klíčových slov pasáže relevantní pro daný čtenářský záměr - porozumí sdělením v nesouvislých neuměleckých textech, vyhledá informace v tabulkách, schématech, grafech, diagramech... - reflektuje svou rychlost čtení a aplikuje techniky její regulace a zvyšování vzhledem k čtenářskému záměru - naslouchá pozorně mluvenému projevu a orientuje se v jeho struktuře vyhodnocuje etický a sociální rozměr neuměleckého (zejména mediálního) textu - odhadne autorský záměr - posuzuje text z hlediska kontextu a odhaluje případný podtext - rozpozná využití příznakové či hodnotící slovní zásoby a navrhuje její neutrálnější či spravedlivější alternativy - identifikuje (např. v užití myšlenkových schémat) specifickou perspektivu neuměleckého textu a jeho sklon či zkreslení (bias) - rozlišuje funkce a záměry neuměleckého textu, které jsou nenáležité vzhledem k jeho funkčnímu stylu či diskursu, od funkcí a záměrů adekvátních - rozlišuje a používá různé způsoby čtení textů - rozezná přípustnou interpretaci textu od dezinterpretace - zhodnotí platnost a logiku argumentů využitých v textu, rozpozná argumentační lupy a klamnou argumentaci různého typu

rozezná manipulaci a její prvky a uplatňuje nástroje k obraně proti ní - rozeznává v různých sděleních formy a prostředky manipulace - rozlišuje manipulaci v běžné komunikaci a aktivně se jí brání - odhaluje manipulaci v tištěných i elektronických médiích a na sociálních sítích, vyhledává k tomu potřebné prostředky a nástroje - posuzuje kriticky různé formy textů s ohledem na možnou manipulaci - posuzuje manipulativnost reklamních a marketingových sdělení			
3. Podpora rozvoje klíčových kompetencí a základních gramotností - ZG čtenářská a pisatelská, - KK komunikační, k učení, k řešení problémů, k občanství a udržitelnosti, digitální, osobnostní a sociální, kulturní			
4. Obsah vzdělávání Předmětem modulu jsou různé základní aspekty etického a sociálního rozměru textů. Vzdělávací obsah modulu zahrnuje oblasti: - komunikační maximy; - základní manipulativní techniky, kognitivní zkreslení; - základy argumentační analýzy a výstavby argumentu; - současné a diskutabilní otázky etického užívání jazyka.			
5. Vzdělávací strategie - minilekce zaměřené na komunikační maximy, výstavbu argumentů, manipulativní techniky, kognitivní zkreslení; - analýza textů mediální komunikace (např. televizní debaty, publicistických komentářů, textů názorového média, komentářů na sociálních sítích); - didaktická hra (role-play) či oxfordská debata s odhalováním argumentačních lapsů a manipulace; - psaní kratších textů veřejné a mediální komunikace, vzájemná oponentura (peer review) těchto textů; - práce s edukativními materiály o falešných argumentech či manipulativních technikách, popř. účast na takto zaměřeném workshopu; - tvorba argumentů pro diskusi nad problematickými otázkami etiky komunikace a jazyka s využitím relevantních zdrojů, aktivní účast na této diskusi a její kritické zhodnocení			
C. VÝSTUPNÍ ČÁST			
1. Způsob ověřování dosažených výsledků	max. počet bodů	2. Kritéria hodnocení	váha
Průběžné - řešení (standardizovaných) písemných testových úloh - psaní kratších textů podle zadání	100	porozumění problematice vybraných obsahových kapitol modulu	40 %
Sumativní - samostatný/skupinový výstup ve formě přípravy argumentů k diskusi a účasti na ní	100	kompetence kulturní, komunikační – prezentační, k podnikavosti a pracovní; aktivní přístup a podíl na realizaci, řízení realizace výstupu	50 %
Reflexe - zpětnovazebný rozhovor s učitelem a spolužáky o výsledcích učení	100	reflexe zkušenosti: aktivní účast na reflexi	10 %

Závěrečné hodnocení modulu je váženým průměrem hodnocení z jednotlivých způsobů-částí ověřování. Žák prospěl, jestliže získal alespoň 40 bodů z průběžného a 40 bodů ze sumativního hodnocení. Přepočet váženého průměru na známky:

85–100	1
70–84	2
55–69	3
40–54	4
0–39	5

3. Doporučená studijní literatura, odkazy na ilustrační zdroje

Hoffmannová, J.: *Stylistika a...: současná situace stylistiky*. Praha, Trizonia, 1997,
Koblížek, T.: Hate Speech z hlediska fenomenologické teorie významu. In J. Čapek – E. Fulínová, *Myšlení konečnosti*. Praha, Karolinum, 2023, s. 47–54.
Reisigl, M. – Wodaková, R.: Diskurzivně-historický přístup (DHA). Překlad Michal L. Hořejší. *Studie z aplikované lingvistiky* 1/2015. Dostupné z <<http://hdl.handle.net/20.500.11956/97008>>

4. Poznámky